

Efter fem tsunamier av motstånd

När forskningen kom till Fittjaskolan gjorde lärarna motstånd. Stå kvar! sade forskaren till rektorn. Och idag är forskningen förankrad och lärarna kan se sig som lärande.

TEXT: KATARINA BJÄRVALL

Whiteboarden i mötesrummet är fullklottrad med lösryckta ord och klockan på väggen går flera timmar före, men gruppen runt bordet - en forskare, en rektor och två lärare - andas samspel och närvaro i nuet.

- Vi behövde verkligen en gemensam struktur, säger Sanna Åhs, rektor på F-9-skolan Fittjaskolan.

Våren 2011 kämpade hon med att höja andelen elever med gymnasiebehörighet efter nian. Hon insåg att problemen hade att göra med att hon själv hade för många bollar i luften och att hela verksamheten var splittrad.

- Ungarna skulle förhålla sig inte bara till skillnader i innehåll från klassrum till klassrum utan också till olika användning av begrepp och olika strategier för att lära sig, berättar hon.

Hon fick klartecken från kommunens utbildningsförvaltning att hyra in Leili Falsafi, organisationskonsult och doktor i utvecklings- och utbildningspsykologi vid Barcelona universitet. Med Leili som handledare drog Sanna Åhs igång ett utvecklingsarbete som omfattade alla skolans anställda. Några extra pengar fanns inte utan hon fick som hon säger "osthyvla från elevpengen".

Målet var att höja elevernas resultat genom att stärka elevernas identitet som lärande människor och lärarna som professionella. Den teoretiska förankringen finns i Leili Falsafis och hennes kollega César Colls studier av *learner identity*, läridentitet. Där visar de hur viktigt det är för elever att få stöd att utveckla en identitet som öppnar dem

för kunskap - att gå från tanken att "jag kan inte det här" till "jag har inte lärt mig det här än".

Leili Falsafi arbetade fram flera nya verktyg som anpassades efter skolans behov, bland annat har en mall för pedagogisk planering (LPP) och en för kartläggning av elevernas utvecklingsläge. Hon handledde lärarna, arbetslagsledarna och ledningsgruppen och hon har stått i nästan daglig kontakt med Sanna Åhs via mejl och telefon. Oftast har deras samtal utgått från en konkret situation, berättar Sanna:

- Jag har sagt att "nu har det här hänt på ett APT-möte" och du Leili har sagt att "det är precis i linje med utvecklingsprocessen - stå kvar, stå kvar, stå kvar!".

Mest motiverade att använda de nya verktygen var de lärare som hade det tuffast i klassrummet. Mest motstånd fanns bland dem vars arbete flöt på förhållandevis väl.

- Som ni, säger Leili Falsafi och skrattar över bordet mot Hanna Adolphi, SO-lärare, och Åse Wewel, lärare i svenska som andraspråk.

- Javisst, säger Hanna Adolphi, jag var motsträvig i början. Jag tyckte att det mesta redan fungerade okej. Jag förstod inte poängen med dessa stora förändringar. Och så sade du att jag inte behövde *förstå*, jag behövde bara *göra*. Då blev jag sjukt frustrerad!

- Att bara prata och tänka förändrar ingenting. Först måste man prova att göra, sedan kan man arbeta med förståelsen, säger Leili Falsafi.

Många lärare blev stressade av att behöva lära sig ett antal nya verktyg samtidigt som det dagliga arbetet förväntades rulla på. Det blev korsdrag i systemet, som Sanna Åhs säger. En knäckfråga var hur snabbt förändringarna skulle genomföras.

- Vad jag än gjorde så upplevdes tempot som för fort! Hela förra läsåret var väldigt jobbigt. Jag hade tjugo års

erfarenhet av att tänka på ett helt annat sätt och det kunde jag inte bara släppa. Det blev som en rejäl blindkäpp och det kände ju alla omkring mig - "shit, vad hon vacklar!" Och så började organisationen också vackla.

Inom svenska, SO och NO tog arbetslaget fram en gemensam rapportmall som eleverna kunde känna igen sig i. De arbetade med att se samma kvaliteter i de olika ämnena, till exempel en viss textlängd eller en samstämd användning av begrepp. Eleverna fick också börja arbeta i Google Docs.

Den omfattande digitaliseringen provocerade en del lärare. Även de som aldrig hade skickat ett mejl beordrades plötsligt att fylla i omdömen och tabeller i datorn.

Men förändringarna gick djupare än så. Leili Falsafis forskning gav en grund för att ifrågasätta fokuset på elevresultat. Istället skulle lärarna nu foga in mjukare variabler som delaktighet och engagemang i sitt eget samspel med eleven under kartläggningen, berättar Leili.

- En del lärare frågade mig: "Har allt jag gjort tidigare varit fel?". Jag svarade "nej, det var rätt då, men allt kommer inte att vara rätt nu".

Åse Wewel bryter in:

- Där är du hårdare än vi. Jag skulle inte säga att det inte är rätt utan att "det här kan man peta lite i". Lärare jobbar heltid med att lära ut - när de plötsligt ska lära in får de en förhöjd stressnivå. Därför var skolledningen smart som gav mig rollen som kollegetherapeut för att få bort mitt motstånd och tvinga över mig på sin sida.

Som handledare för både kollegor och för elever som just flyttat från förberedelseklass till vanlig klass hände det att Åse blev något av en katalysator. Ett sådant tillfälle var då hon besökte Hanna Adolphi i klassrummet inför ett prov som handlade om klimatzoner. Hanna jobbade då utifrån att varje elev skulle visa upp sina förmågor. Vid provtillfällena hade

hon varit noggrann med att inte ge dem för mycket hjälp. Åse ifrågasatte det och förtydligade frågorna för eleverna.

- Jag kände att du nästan gav dem svaren, säger Hanna. Men sedan insåg jag att min roll är att tänka ut vad jag kan göra för att de ska förstå, även i en examinationssituation.

Och snart började lärarna märka resultat hos eleverna, i form av ökad närvaro och ett stärkt engagemang.

- En elev som tidigare inte skrivit ett jota kan nu skriva ett A4 med en röd tråd. Och de som förr skrev ett A4 skriver flera sidor, de blir arga när jag vill att de ska formulera sig mer exakt, säger Hanna Adolfi.

Leili Falsafi drar efter andan:

- Jätteroligt! Det var ett tag sedan jag pratade direkt med lärarna, så det känns som en gåva att få höra detta.

Hanna har nu lagt ner sitt motstånd och tagit till sig det nya perspektivet.

- Innan var jag bara informatör, nu har jag blivit lärare. Oavsett var eleverna befinner sig så har jag ett språk när jag pratar om deras kunskapsutveckling med dem och med kollegor och föräldrar. Den största vinsten är att jag ser mig själv som lärande. Jag känner igen mig i eleverna och vi kan skratta tillsammans åt det.

TVå andra skolor i norra Botkyrka, Brunnaskolan och Kvarnhagsskolan, har nu också börjat samarbeta med Leili Falsafi. Och här på Fittjaskolan är förändringsarbetet till stor del förankrat. I alla former av möten - elevvårdskonferenser, arbetslagsmöten, fackträffar och de råd där arbetslagsledarna samlas - fångas erfarenheter upp för att verktygen ska förfinas. Kartläggningen av elevernas lärsituation ska till exempel justeras så att fler kriterier tas med.

På Fittjaskolan kan man nu se glappet mellan teori och praktik lite från sidan.

- I teorin, säger Leili Falsafi, skulle ingen rektor tacka nej till att ta till sig resultat från pedagogisk forskning eller utvecklingsforskning. Men i praktiken...

- I praktiken, fortsätter Sanna Åhs, är det inte lätt när man drabbas av fem tsunamier av motstånd under ett år. Men sedan, när man har klarat det, känner man sig oerhört stark som ledare.

Även för Leili har arbetet i Fittja inneburit något nytt. Hennes forskning har förändrat verkligheten, och de förändringarna har hon fått tillbaka i sina kontakter med skolan, så att också hennes forskning har påverkats. Det händer till och med nu, under vårt samtal, när Hannas och Åses berättelse om frågorna på provet får henne att inse vilken betydelse en examinationssituation kan ha för elevernas läridentitet.

Symbiosen mellan teori och praktik är både fruktsam och påfrestande, säger Leili.

- Så fort jag har satt mig ner och trott att "nu har jag det" så händer det något som stör. Men vi forskare behöver det. Enda sättet för mig att verkligen lära mig något är att lyssna på lärare.

Hon påpekar också att strukturen för finansiering av forskning spelar in.

- Idag är det svårt att få forskningsmedel om man inte har en koppling till realiteten. Det där fuskar många med genom att lägga in lite seminarier och möten med praktiker.

Sanna Åhs fnyser:

- En forskare som håller seminarier får bara med sig de redan frälsta.

När samtalet är över skyndar lärarna till sina lektioner och rektorn till sina möten. Det blir Leili som plockar undan termosar, koppar och överblivna kakor. Teoretikern är hemma i praktiken.